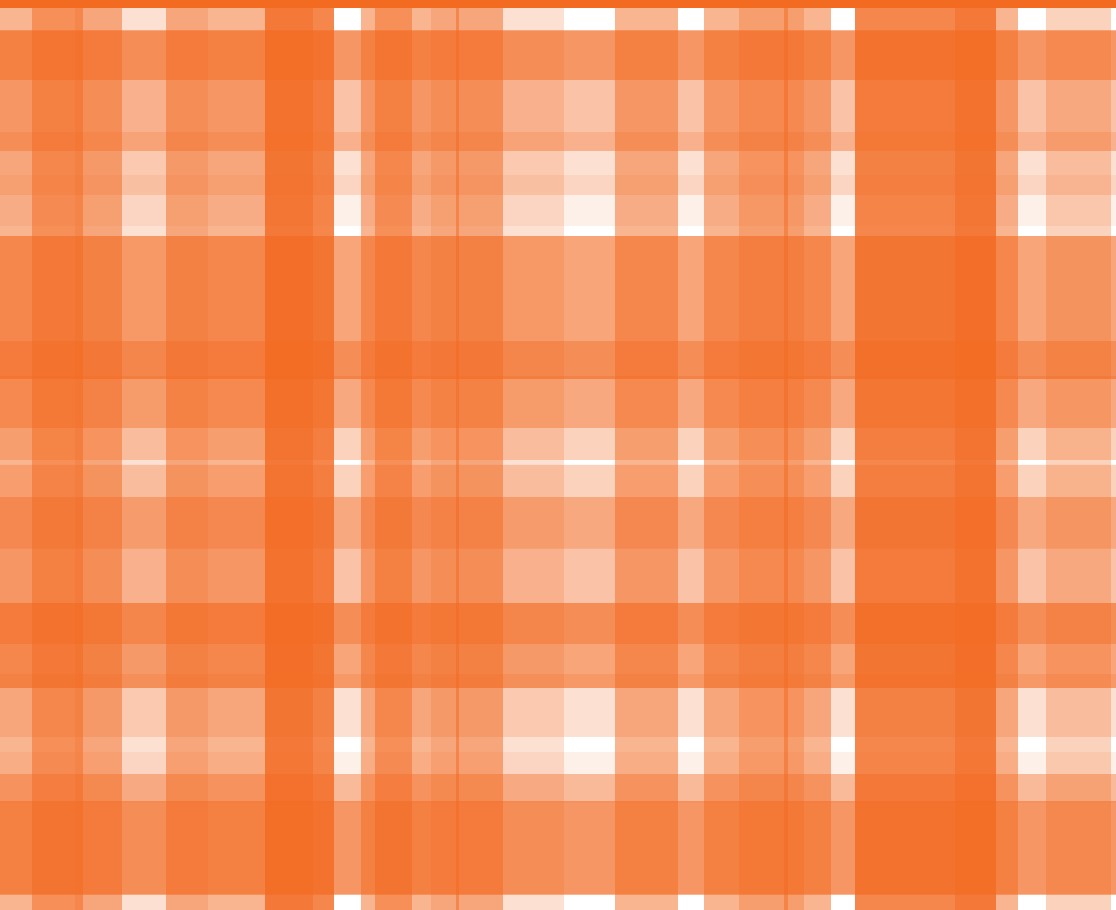

20. výročí vzniku Oddělení sociální prevence pro mládež a mladé dospělé

B | R | N | O

zadal | Odbor sociální péče MMB
graficky zpracoval | Odbor vnitřních věcí | Informační středisko
tisk | CCB, spol. s r.o.
náklad | 500 ks
vydal | Magistrát města Brna
1. vydání | listopad 2014

Magistrát města Brna
Dominikánské náměstí 1 | 601 67 Brno
e-mail: informace@brno.cz | www.brno.cz

Oddělení sociální prevence pro mládež
a mladé dospělé
Odloučené pracoviště Celní 3

Obsah

Úvodní slovo vedoucího Odboru sociální péče	2
Vznik Oddělení sociální rehabilitace (OSR)	4
Oddělení sociální rehabilitace – nový typ zařízení	6
Cílové skupiny Oddělení sociální rehabilitace	9
Filozofie, která dala počáteční impuls směřování OSR	11
Důvody přijetí mladistvých klientů	13
Programy realizované v OSR	15
Účinné faktory působení na mladistvé klienty	15
Služby pro mladé dospělé klienty (18–26 let)	16
Volnočasové aktivity	17
Práce s mládeží je o pohybu	18
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM)	19
Zařazení služeb Oddělení sociální prevence pro mladistvé a mladé dospělé (OSPM – dříve OSR) do Integrovaného projektu JMK	21
Vybrané statistické ukazatele Oddělení sociální prevence pro mladistvé a mladé dospělé	22
Poděkování vedoucího Oddělení sociální prevence pro mladistvé a mladé dospělé	25
Několik ukázek toho, co o nás napsali jiní	26
Životní příběhy některých klientů	30
Fotogalerie	33

Úvodní slovo vedoucího Odboru sociální péče

V letošním roce oslavíme dvacet let od vzniku zcela výjimečného projektu v rámci České republiky, jímž bylo v roce 1994 založení Oddělení sociální prevence pro mladistvé a mladé dospělé Odboru sociální péče Magistrátu města Brna. Zásadním podnětem pro otevření nového oddělení byl alarmující nárůst kriminality mladých lidí v první polovině devadesátých let minulého století. Jednalo se o zařízení, které v jednom komplexu budov – Celní 3 a Vídeňská 78 – nedaleko centra města provozovalo sociální a výchovné služby pro mladistvé od 15 do 18 let, ubytovnu pro mladé dospělé od 18 do 26 let a od roku 1996 také nízkoprahový klub pro mládež a mladé dospělé „z ulice“.

Naprosto ojedinělou službou bylo v té době zejména azylové zařízení pro mladistvé (CESOP), kde byly na základě dobrovolnosti, v podmínkách otevřeného zařízení poskytovány mladým lidem pobytové sociální služby bez ztráty kontaktu se školou, s přirozeným prostředím a zejména s rodinou, jak tomu bývá u výchovných ústavů.

U zrodu myšlenky vzniku Oddělení sociální prevence pro mladistvé a mladé dospělé stáli tehdejší vedoucí Odboru sociální péče pan Josef Novotný a první vedoucí tohoto oddělení pan Ivan Nedoma. O jejich prozíravosti svědčí mimo každoročního nárůstu klientů i fakt, že služby provozované oddělením od roku 1994 jsou v souladu s legislativou platnou od roku 2007. Bez nadsázky lze tedy říci, že tento projekt předstihl dobu o více než deset let.

Nyní oddělení provozuje Azylový dům pro mladistvé, Azylový dům pro mladé dospělé, Dům na půl cesty a Nízkoprahové zařízení pro mládež a mladé dospělé (klub). Jeho klienty jsou mladí lidé ve věku od 15 do 26 let se sociálními problémy, s nařízenou ústavní výchovou, nebo po jejím skončení, po výkonu trestu odnětí svobody, vykonavatelé obecně prospěšných prací, účastníci probačních programů, mládež s problémy při přípravě na budoucí povolání nebo s konfliktním vztahem ke společnosti, mladiství, jejichž soužití s rodinou je problematické nebo „mládež z ulice“, která nežije v podnětném prostředí a nemá dostatečné prostředky na kvalitní trávení volného času. V péči o sociálně hendikepovanou mládež se tedy jedná o zcela jedinečnou komplexnost služeb.

O potřebnosti podobné instituce, jež v téměř nezměněné podobě funguje dodnes, svědčí zejména velký počet žádostí o přijetí klientů ze všech koutů republiky. Oddělení může přijímat žadatele o služby v rámci celé ČR od ledna 2009, kdy je jeho činnost, s výjimkou služby nízkoprahového zařízení pro mládež a mladé dospělé, financována z Evropského sociálního fondu a rozpočtu MPSV. Zařízením ročně prochází více než 100 klientů, jejichž osudy ovlivnila během dvaceti let jeho existence řada pracovníků. Všem současným i bývalým pracovníkům bych chtěl touto cestou poděkovat za velmi zodpovědnou a profesionální práci, kterou v průběhu dvaceti let od vzniku zařízení podporovali mladistvé a mladé dospělé v jejich snaze o zapojení se do běžného života naší společnosti.

Poděkování za podporu tohoto projektu patří také všem spolupracujícím organizacím.

Ing. Miroslav Foltýn
Vedoucí Odboru sociální péče

Vznik Oddělení sociální rehabilitace (OSR)¹

Sametová revoluce nepřinesla jen politickou a ekonomickou svobodu. Druhou stranou mince byl bohužel nebývalý rozmach zločinnosti a prudký růst celkové trestné činnosti, čímž se zákonitě zvýšil i počet osob vračejících se z výkonu trestu. To přinášelo zvýšenou potřebu sociální pomoci. Léta 1989–1993 byla také zlomovým obdobím v negativním vývoji kriminality dětí a mladistvých (viz graf):

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR

Mnoho dětí a mladistvých bylo v té době umísťováno do diagnostických a výchovných ústavů. V 34 ústavech bylo umístěno kolem 1 500 dětí z toho zhruba 300 se průběžně nacházelo na útěku. Počet dětí umísťovaných do výchovných ústavů narůstal.

Shodou okolností byly v roce 1993 Magistrátu města Brna vráceny budovy na Celní 3 a část sousední budovy na Vídeňské 78. Tyto budovy byly ponechány k využívání Odboru sociální péče. Mezi pracovníky odboru se v té době uskutečnila rozsáhlá diskuse o jejich dalším využívání.

Jedna skupina si přála založení resocializačního zařízení pro osoby navracující se z výkonu trestu, což byla samozřejmě aktuální potřeba. Druhá skupina však považovala za přínosnější a efektivnější předcházet tomu, aby se tak velký počet osob vůbec dostával do výkonu trestu. Vycháze-

¹ Dříve známé jako CESOP (v současné době Oddělení sociální prevence pro mladistvé a mladé dospělé – OSPM).

la z toho, že na scestí se člověk neocitne z ničeho nic. Předchází tomu určitý negativní vývoj v době dozrávání osobnosti mladého člověka a je potřeba tento vývoj ovlivnit co nejdříve, aby mladí lidé nemuseli končit v nápravném zařízení. Usilovala proto o vytvoření zařízení, které by pomohlo mladým lidem, kteří mají shodou různých nepříznivých okolností „našlápnuto“ k rizikové životní cestě, aby svůj život zaměřili pro ně lepším směrem.

Byla to doba, kdy kurátorky a kurátoři pro mládež okresních a obvodních úřadů neměli mnoho možností, jak pracovat s těmito mladistvými. Když nepomohly jejich intervence v rodině a rady klientům (napomenutí, dohled a omezení jsou jistě dobrá opatření, ale možnosti kontroly jejich dodržování jsou minimální), případně rady pedagogicko-psychologické poradny, neměli jinou možnost než jejich umístnění do výchovného ústavu.

Již v té době odborná veřejnost konstatovala hlavní problémy ústavní péče – nedostatečná diferenciacie ústavů, málo individualizovaná péče, neujasněná koncepce reedukace, malé kapacity všech zařízení dohromady, vysoký počet svěřenců v jednom zařízení, vysoký počet útěků, odtrženost ústavního prostředí od „civilního“ atp. Z výchovného ústavu, kde byli klienti nuceni pobývat, který je vytrhnul z přirozeného prostředí, kde se učili oborům, které je zpravidla nezajímaly, vedla často velmi krátká cesta k útěkům, trestné činnosti a následně pobytu v nápravném zařízení. Po jeho opuštění hledali v tržní ekonomice velmi obtížně legální obživu a jejich životní dráha se vyvíjela velmi negativně.

Výše uvedené skutečnosti proto vedly některé pracovníky Odboru sociální péče k přesvědčení, že by bylo mnohem vhodnější vybudovat **takové sociální a výchovné zařízení pro problémovou mládež, které se blíží spíše domovu než ústavu, kam by mladiství nastoupili dobrovolně, které by je nevytrhávalo z „civilního“ prostředí, s individuální péčí a s menšími počty klientů, s vnitřním režimem blížícím se více rodinnému životu, kde by se mohli připravovat na budoucí povolání v oborech, které by je bavily a kde by se dobrovolně podřizovali smysluplnému režimu, který by vedl k rozvoji a zpevňování jejich pozitivních vlastností.**

V roce 1993 byly tyto představy pro mnohé „odborníky“ zdánlivě utopické a někteří si, obrazně řečeno „tukali prstem na čelo“. Přesto tehdejší prozíravý vedoucí Odboru sociální péče Magistrátu města Brna (MMB)

pan **Ing. Josef Novotný** tuto myšlenku podpořil, dal k dispozici uvolněné prostory na Celní 3, získal peněžní prostředky na jejich rekonstrukci a pověřil pracovníky Oddělení sociální prevence a pomoci v čele s paní **Mgr. Svatavou Vaňkovou** k vybudování tohoto zařízení. Ještě v roce 1993 byl vytvořen v rámci Oddělení sociální prevence a pomoci nový referát zabývající se pouze cílovou skupinou mladistvých klientů v čele s panem **PhDr. Ivanem Nedomou**, hlavním propagátorem výše uvedených myšlenek. Pracovníci referátu se pustili do rekonstrukce budov na Celní a Videňské, do kterých se mnoho desetiletí neinvestovalo. Zájem o pobyt v zařízení byl takový, že první klienti byli přijímáni už v průběhu rekonstrukce a s pracovníky se na ní aktivně podíleli.

V lednu 1994 byl podán vedoucím Odboru sociální péče MMB návrh na rozdělení Oddělení sociální prevence a pomoci na dvě samostatná oddělení. Nové oddělení dostává název **Oddělení sociální rehabilitace** (dále OSR)² ve smyslu „navrácení do původního stavu“, tedy navrácení mladistvých, kteří sešli ze správné cesty zpět. Zpět do rodiny, zpět na obvyklou vzdělávací dráhu, zpět do běžného života.

OSR (CESOP) zahájilo oficiálně svoji činnost 1. 1. 1994 jako otevřené, odborné lůžkové zařízení k provádění resocializace a sociální rehabilitace mladistvých a mladých dospělých občanů města Brna.

Oddělení sociální rehabilitace – nový typ zařízení

Jedinečnost OSR (CESOP) spočívala od počátku v tom, že (jako první v republice)³ vyplňovalo prostor mezi **rodinou** (nezvládající výchovu mladistvého, nefunkční či patologickou) a **výchovným ústavem**, do něhož by se značná část mladistvých nemusela dostat, kdyby byla včas „podchycena“ a po určitou dobu jí byla poskytnuta **efektivní** (tzn. kvalifikovaná, reálná, dostatečně dlouhá a účinná), **psychologická** (poradenská a terapeutická), **pedagogická** (reedukační), **sociální i materiální pomoc**, což se stalo **hlavním obsahem činnosti OSR**.⁴

2 Vzhledem k tomu, že jsme nechtěli pro klienty, jejich rodiče a veřejnost vypadat jako úřad, nazývali jsme se neoficiálně Centrum sociální prevence – CESOP. Pod touto „značkou“ nás mnozí znají dodnes.

3 Před rokem 1994 existovalo jediné obdobné zařízení tohoto typu v Praze 9 na Klíčově.

4 V té době sice již sice začínala vznikat na základě zákona č. 390/1991 Sb., o předškolních zařízeních a školských zařízeních Střediska výchovné péče o děti a mládež, ale protože vznikala při diagnostických ústavech nebo výchovných ústavech, byla vnímána veřejností stále jako zařízení spíše represivní, jejich činnost nejasná a počet mizivý.

Společenský význam OSR (CESOP) je dán od počátku jeho podílem na (převážně sekundární) *prevenci sociálně patologických jevů* vyskytujících se u mládeže ve městě Brně a jeho okolí, zejména delikvence (kriminality).

Zpočátku se v OSR pracovalo s mladistvými a mladými dospělými jako s jednou cílovou skupinou, ale již v roce 1994 dochází k rozdělení péče o mladistvé a mladé dospělé na dva referáty. Přijímají se noví pracovníci a péče se zkvalitňuje, dokončuje se rekonstrukce budov a vybavování nábytkem. Postupně se vypracovává koncepce zařízení, zpracovávají se cíle a obsahové zaměření činnosti obou referátů, náplně práce jednotlivých zaměstnanců, řídicí dokumentace atp. Byla to doba velmi tvořivé, krásné práce, protože zařízení tohoto typu v té době neexistovalo. Bylo možno stanovit obsah činností skutečně podle potřeb klientů a ne podle byrokratických pokynů nebo letitých šablon nějakých vyšších orgánů.

OSR stavebně tvoří dvě budovy, u nichž dbáme, aby se *nijak neodlišovaly od okolní zástavby*, u nich je zeleninová a květinová zahrada a sportovní hřiště. Na zahradě pracují všichni klienti za pomoci personálu a vše, co se vypěstuje, se zkonsumuje v kuchyni. Také vnitřní uspořádání je koncipováno tak, *aby co nejméně připomínalo ústav*. V hlavní budově je hala, kde se přijímají návštěvy, kuchyň ve které se mj. klienti učí sami připravovat stravu, jídelna, která se zároveň využívá jako klubovna, pokoje pro 11 chlapců a 6 děvčat, sociální zařízení, služební místnost pomocného vychovatele.⁵ Kanceláře kmenových vychovatelů⁶ jsou v přízemí u vchodu tak, aby pro klienty zůstala alespoň částečně jakási intimní zóna. V druhé budově byla vybudována ubytovna pro klienty nad 18 let s tehdejší kapacitou 12 chlapců, klub pro mládež, dílny a posilovna.

Personál tvoří *jen nezbytný počet lidí a všichni se podílí na výchově*. Každý má svou formální funkci (vedoucí zařízení, psycholog, pedagog, etoped), ale zároveň má v individuální péči klienty, buď jako kmenový vychovatel, nebo se podílí jinak na přímé práci s nimi. (př. údržbář vede sportovní akce, přibírá klienty k různým opravám, vede je při práci v zámečnické dílně atd.) Zdůrazňován je *individuální přístup a vytváření emočního (výchovného, terapeutického) vztahu*. Rozhodující zodpovědnost za výchovu

5 V současnosti užíváme termín pomocný sociální pracovník.

6 V současnosti užíváme termín klíčový pracovník.

a formování osobnosti klienta *nese jeho kmenový vychovatel*, který s ním (a jeho rodinou) pracuje ode dne nástupu až do ukončení pobytu. Složení personálu je takové, aby každý klient mohl najít citovou oporu nebo radu u toho, kdo mu v dané chvíli nejvíce schází. Proto ho tvoří *muži i ženy, mladšího i středního věku*.

V roce 1995 rozšiřuje oddělení cílovou skupinu o mladistvé dívky. Je přijata kmenová vychovatelka dívek a sociální pracovnice, jejímž hlavním úkolem je pomoc klientům při jednáních na úřadech, školách, se zaměstnavateli atd.

V roce 1996 se uvolňují komerční prostory v objektu Vídeňská 78, v nichž vzniká Nízkoprahový klub pro mládež s celkovou kapacitou okolo třiceti klientů denně, který organizuje volnočasové aktivity jak ubytovaným klientům, tak klientům „z ulice PLOTNA“⁷. Jeho účelem je sdružování mladých lidí, podpora a rozvoj pozitivních sociálních vztahů mezi nimi, uskutečňování kulturních, sportovních a jiných zájmových aktivit, poskytování rady a pomoci (psychologické, právní, sociální) mladistvým, kteří se dostali do nesnází, mají osobní či partnerské problémy, zprostředkování pracovních příležitostí, poskytování bezplatné osobní hygieny atd.

Postupně byly zřízeny a vybaveny pro práci s klienty truhlářská, zámečnická a keramická dílna, posilovna a víceúčelová učebna. Vybudováno bylo rovněž antukové hřiště.

Zvýšila se kapacita zařízení z původních 29 lůžek na 38 lůžek + 2 lůžka jako zdravotní izolace v případě infekčních onemocnění klientů.

V roce 2000 došlo k navýšení počtu funkčních míst o jedno, kdy byl přijat streetworker pro práci s klienty mimo zařízení.

V roce 2002 na základě tzv. úsporných balíčků ODS mělo dojít ke snižování úředníků na MMB, v OSR byla zrušena čtyři pracovní místa – kuchařka, mistr odborného výcviku, streetworker a hospodářka. To vážně narušilo chod zařízení, ztížilo život jak klientům, tak zejména pracovníkům, kteří museli tuto novou situaci operativně řešit, aby zachovali kvalitu péče.

V roce 2003 opouští prostory budovy Vídeňská 78 Městská policie a v ná-

⁷ Dnes je registrován jako Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.

sledném roce jsou prostory po úpravách přebudovány na ubytovnu pro ženy do 26 let.

V roce 2005 byla na základě grantu MV – prevence kriminality (Partnerství) poskytnuta pomoc klientům při doučování hlavních předmětů (M, ČJ, Fy) odbornými pedagogickými pracovníky. V témže roce a ze stejných zdrojů byli financováni dva odborní praktičtí pracovníci, kteří vedou výcvik praktických dovedností v oblasti zpracování kovu a dřeva.

V roce 2006 opouští prostory Vídeňská 78 poslanecký klub KSČM a budova slouží již pouze pro potřeby Oddělení sociální rehabilitace.

V roce 2007 dochází k rekonstrukci klubu – částečně sponzorsky a částečně z vlastních zdrojů MMB.

Od 1. ledna 2007 vešel v platnost zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách, kvůli kterému jsme byli nuceni služby OSR zaregistrovat na JMK jako tyto čtyři služby sociální prevence:

- Azylový dům pro mladistvé – ADI,
- Azylový dům pro mladé dospělé – ADII,
- Dům na půl cesty – DPC,
- Nízkoprahové zařízení pro mladistvé a mladé dospělé – NZDM.

V roce 2012 došlo k přejmenování OSR na **Oddělení sociální prevence pro mladistvé a mladé dospělé (OSPM)**. Důvodem bylo také přijetí nového zákona o sociálních službách, který pojímá slovo rehabilitace čistě v medicínském smyslu a docházelo by k matení veřejnosti o práci OSR.

Cílové skupiny Oddělení sociální rehabilitace

Činnost OSR byla zpočátku orientována převážně na následující skupiny mladistvých a mladých dospělých:

- a) Mladiství, kteří se dopustili trestné činnosti, pro kterou jsou vyšetřováni, nebo již potrestáni podmíněnými či alternativními tresty.
- b) Mladiství, kteří nespáchali žádný trestný skutek, avšak projevují se u nich opakovaně symptomy a syndromy *akcentovaného*, tj. běžný standard překračujícího chování, jímž trpí sami, nebo je postihováno

jejich okolí.⁸

- c) Mladiství a mladí dospělí, kteří jsou psychicky hendikepovaní a v důsledku toho nejsou dostatečně schopni dočasně a bez pomoci se uplatnit na trhu práce a získávat tak prostředky na obživu vlastní prací.
- d) Mladí dospělí, kteří vykonávali ústavní výchovu ve školských internátních zařízeních, kde dosáhli 18, respektive 19 let a nemají řádné podmínky k návratu do mimoústavního prostředí.

Pro práci s uvedenými skupinami rizikové mládeže byly vytvořeny speciálně zaměřené programy (reedukační a resocializační, sociální a pedagogicko-psychologické pomoci, psychoterapeutické a sociální pomoci, sociální pomoci, krizové pomoci), organizační struktura (statut, vnitřní řád, denní řád aj.), personální struktura (složení odborných pracovníků – kmenových vychovatelů, pomocného personálu a jejich funkční povinnosti), vybudována pracoviště pro realizaci resocializačních a reedukačních programů a dalších činností potřebných k rozvoji osobnosti klientů (dílny – truhlářská, zámečnická, keramická, klubovna, psychoterapeutická místnost, učebna, sportovní hřiště, zelinářská zahrada aj.).

V rámci OSR jsme v prvních letech⁹ nabízeli pomoc i dětem a mladistvým, kteří se ocitli v akutní krizi. Tzn., že byli na ulici, bez střechy nad hlavou, bez jakýchkoli prostředků.¹⁰ Z toho důvodu bylo zřízeno tzv. **Středisko neodkladné péče pro děti a mládež**, které poskytovalo neodkladnou krátkodobou pomoc dětem a mládeži v krizi (tzv. „krizový záchyt“). Šlo o pomoc materiální (azylové ubytování, stravování, ošacení, osobní hygiena apod.), psychologickou (normalizace aktuálních negativních psychických stavů, zejména psychických traumat), sociální (okamžité navázání kontaktu s rodinou, spolupráce se sociálními kurátory aj.) a podle

8 Chování obou těchto skupin shrnujeme v pojmu poruchy chování jakožto čistě symptomatologickým pojmovením. U dětí a mládeže se v podobném smyslu – ale z hlediska pedagogického – hovoří o výchovných obtížích atp. Jedná se v převážné míře o poruchy sociálního chování (aktivně disociálního typu – neukázněnost, hrubost, provokování, vzdorovitost, negativismus, nesnášenlivost, intriky, lhaní, toulavost a záškoláctví, podvádění až delikvence; pasivně disociálního typu – samotářství, nesamostatnost a nezdravá závislost, plachost aj.), dále o poruchy aktivity (kvantitativní – hyperaktivita, apatie; kvalitativní – aktivita zaměřená k neschválenému cíli, bezdůvěrná aktivita, narkotická aktivita, netečnost, lenost) a o poruchy organizace chování (nevyrovnanost, disharmonie chování; neucelenost, kolísavost, nejednotnost chování; jednotvárnost, stereotypnost, nepružnost chování).

9 Do doby než byl přijat zákon o sociálních službách.

10 Např. policie našla v zimě na benzínové pumpě dvě 15letá děvčata, která byla na útěku z ústavního zařízení, a tam je vyložil řidič, kterého stopovala. Byla hladová, prochlazená, bez financí a bezradná. Policie je převzela do OSR, jestli bychom se o ně nepostarali. Měli jsme odmítnout? Podobné případy se stále vyskytují.

potřeby byla zprostředkována pomoc zdravotní a právní.

Filozofie, která dala počáteční impuls směřování OSR

Od počátků naší práce respektujeme skutečnost, že k nám nepřichází vývojově „hotoví“ lidé. Pracujeme s dospívajícími a dospívání je z hlediska vývoje osobnosti velmi složité období. Přináší s sebou emoční labilitu a pro mnohé přechodnou ztrátu duševní rovnováhy. Z psychologického hlediska to je rizikový věk, zvláště tehdy, postrádá-li dospívající harmonické rodinné zázemí, porozumění a nemá-li mezi dospělými pozitivní vzory, které přijímá a napodobuje, tedy přirozené a opravdové autority. Rozkolísané sebevědomí, nepřijetí, pociťované odmítání a neporozumění vedou k subjektivně prožívané osamělosti a skryté či zjevné touze po lidské blízkosti k druhému člověku. To k dospívání patří, protože hledání a nalézání sebe, utváření identity a individuální zrání probíhá ve vztazích k druhým lidem. Pro období dospívání jsou typické vnitřní inkongruence, zejména sociálně komunikační povahy (rozpory s rodiči, vrstevníky, učiteli), typická je dále vývojově podmíněná větší diskrepance mezi reálným a ideálním „Já“, z které vyplývá subjektivní nespokojenost se sebou. Ta bývá hnací silou osobnostního růstu a zrání, ale také častým motivem pro vyhledání odborné pomoci mj. i v OSR. Nepracujeme s duševně nemocnými a vývojové poruchy, které se u našich klientů projevují, jsou zpravidla projevem jejich psychické a sociální nezralosti. Vzhledem ke zvláštnostem obvyklým v jejich věku i k dosavadním zkušenostem, je velmi složité a neúčinné využívat v práci s nimi nejrůznější direktivní, manipulativní metody a techniky.

Základní koncepce – „filozofie“ OSR se proto opírá především o humanistickou psychologii a pojetí osobnosti a z ní vycházející přístupy k uspořádání celého systému fungování oddělení, její základní myšlenky jsou aplikovány do celého způsobu výchovy a dominující formou psychologické pomoci je na člověka zaměřená psychoterapie a poradenství. Za klíčový (na současném stupni poznání) pro naši práci považujeme Rogersův zákon vývoje a změn osobnosti.

Jestliže jsou dány podmínky zahrnující silnou motivaci jedince ke změně, vytvoření osobního vztahu, který se vyznačuje bezpodmínečným akceptováním, empatií a kongruencí, a jedinec si alespoň do určité míry uvědomuje tyto znaky osobního vztahu, pak dochází v jedinci ke změně, která uvádí do pohybu vnitřní procesy vývoje osobnosti, změny v chování a ve vztazích k prostředí, a to ve směru k větší rozvinutosti a zralosti.

Toto syntetické pojetí vývoje a změn osobnosti tvoří základní východisko, obecný rámec, „filozofii“ našeho výchovného úsilí a různým způsobem se promítá do celého systému života a práce OSR.

Jádrem způsobu déletrvající práce s klienty je v OSR především výchova. Obecně, od zrodu Oddělení sociální rehabilitace, prosazujeme myšlenku, že pracujeme s „rodícím se“ dospělým člověkem a každý ví, že nejlepší porod je fyziologický, tedy přirozený. Proto také výchova a sociální práce (včetně reedukace a psychoterapie), pomáhající zrodu osobnosti dospělého člověka, by měla být především **přirozeným vztahem**, kdy druhého respektujeme, jsme principiálně na jeho straně, důvěřujeme mu a máme ho rádi. Vycházíme z toho, že *humanistická koncepce podává ucelenější pohled na osobnost, a proto ji využíváme v první řadě při formulování modelu výchovy, který realizujeme v OSR. Tvoří jej dvě dimenze, které na sobě nejsou nezávislé, ale vzájemně se kombinují, umožňují exaktní zkoumání a formulování typů výchovy. První dimenzi tvoří – **emoční** (osobní, výchovně terapeutický) **vztah** ke klientovi – mladistvému. Je to komplexní charakteristika, která tvoří základ celého modelu, navazuje na humanistickou tradici evropské kultury, filozofie a pedagogiky. Zakládá se na poznatku o *klíčovém významu emočního vztahu k dítěti (mladistvému)*. Druhou dimenzi tvoří **výchovné řízení**. Navazuje na obecný zákon formování osobnosti vyrovnáváním se s náročnými životními situacemi. Souvisí s tradiční pedagogickou problematikou kázně a jejího dosahování u klientů různými formami. To opět souvisí s filozofickou a etickou problematikou chápání člověka, jeho vývoje a výchovy, s humanismem a opačnými názory a postoji, tak jako první dimenze.*

Základní „filozofii“ odpovídá i zásada *dobrovolnosti pobytu* klientů v zařízení. Je tím naplňována jedna z hlavních podmínek Rogersova zákona

(motivace ke změně) a má to rozhodující význam pro realizaci celého způsobu výchovy. Veškeré *náklady na osobní spotřebu* si klienti hradí sami (u mladistvých jsou to samozřejmě jejich zákonní zástupci).

Společné soužití všech klientů i personálu je organizováno *komunitním způsobem*. Klienti mají vlastní *částečnou samosprávu*, demokraticky si volí svého vedoucího samosprávy, který má určité pravomoci jak vůči vedení oddělení, tak vůči klientům. Všichni (personál i klienti) se na pravidelných schůzkách společně podílí na řešení všech otázek spojených s životem v OSR, např. na: řešení vztahových a jiných problémů spojených se vzájemným soužitím většího počtu osob; práci při údržbě a opravách budov a zařízení; pěstování zeleniny a květin na zahradě; zajišťování všeho potřebného pro realizaci sportovních, kulturních aj. akcí.

K vytváření přirozeného prostředí velice přispívá *společné soužití chlapců a děvčat*. Přispívá to ke vzájemné kultivaci postojů a chování vůči druhému pohlaví, k lepšímu poznávání interindividuálních zvláštností atd.

Také *denní režim* pokud možno odpovídá běžnému životu v rodině. Ráno odchází většina klientů do práce, či do školy, ostatní pracují od 8 do 12 hodin v zařízení. Odpoledne se věnují učení, společným aktivitám, zájmové činnosti, sportu, kultuře, zábavě apod. Vycházky jsou do 21 hodin, na víkendy jezdí klienti, pokud to jde, domů.

Metody práce s uživatelem služby se odvíjí jak od jeho osobnosti, tak od problémů klienta, pro které do zařízení přichází, ze stanovených individuálních cílů pobytu a ze skutečnosti, jak jsou tyto cíle průběžně naplňovány. Důležité je neustálé hledání vyváženosti mezi nedirektivním přístupem a nezbytně nutným direktivním řízením.

Důvody přijetí mladistvých klientů

Mladiství klienti se do péče OSR dostávají zpravidla na žádost pracovníků OSPOD, rodičů, pěstounů, nebo jiných zákonných zástupců. Je nutné poznamenat, že k této žádosti téměř nikdy nebyl (a není) jen jeden důvod. Téměř vždy se jedná o kumulaci vzájemně provázaných problémů (sociálních a výchovných).

V prvním desetiletí byly nejčastějším důvodem příchodu do zařízení

nejrůznější výchovné problémy mladistvých, se kterými si zákonní zástupci neuměli poradit (záškoláctví, úteky z domova, různé protiprávní činy a drobné krádeže, agresivita, nerespektování autorit, užívání alkoholu, cigaret či jiných drog atp.). Společným jmenovatelem převážné většiny těchto problémů byly vždy výrazně narušené vzájemné **vztahy** mezi mladistvými a jejich vychovateli. Hned na druhém místě byly sociální důvody (neschopnost rodičů postarat se o dítě a zanedbaná či nedostatečná péče o dítě, nezáměr rodičů o dítě). Objevovaly se ojediněle případy týrání či nepřiměřené fyzické trestání, spíše výjimečně i případy zneužití dětí.

Pozornost jistě zaslouží skutečnost, že zhruba $\frac{1}{3}$ mladistvých žádala o možnost pobytu v OSR sama – většinou z důvodu **velkého narušení vzájemných vztahů** s rodiči (jinými zákonnými zástupci). Byli ochotní se dobrovolně podříditi režimu a pravidlům zařízení, protože pochopili, že je to pro ně výhodné a mnohdy také jediná rozumná možnost, aby mohli vyřešit problémy, do kterých se dostali.

Již v roce 1998 oceňují práci CESOP nestor sociální práce Oldřich Matoušek a Andrea Kroftová, když píší v knize „Mládež a delikvence“ že „Podobnou, ale komplexnější náplň jako střediska výchovné péče má zatím ojedinělá instituce – brněnské Centrum sociální prevence, jehož zřizovatelem je Magistrát města Brna. Je zatím jediným zařízením tohoto druhu v republice.“

V druhém desetiletí přichází do OSR klienti spíše se sociálními problémy než s výchovnými. Je ovšem samozřejmé, že tyto dvě oblasti jsou spojenými nádobami a nelze je od sebe oddělovat.

- pomoc při řešení problémů s ubytováním a finančním zabezpečením,
- pomoc v přípravě na budoucí povolání,
- pomoc v řešení problémů s rodinou,
- pomoc při hledání zaměstnání (brigád, rekvalifikací),
- pomoc v řešení dluhů a závislostí,
- rozvoj pozitivních vlastností, schopností a návyků za účelem znovu začlenění do společnosti (rodiny),
- korekce poruch nebo asociačního chování (resocializace).

Programy realizované v OSR

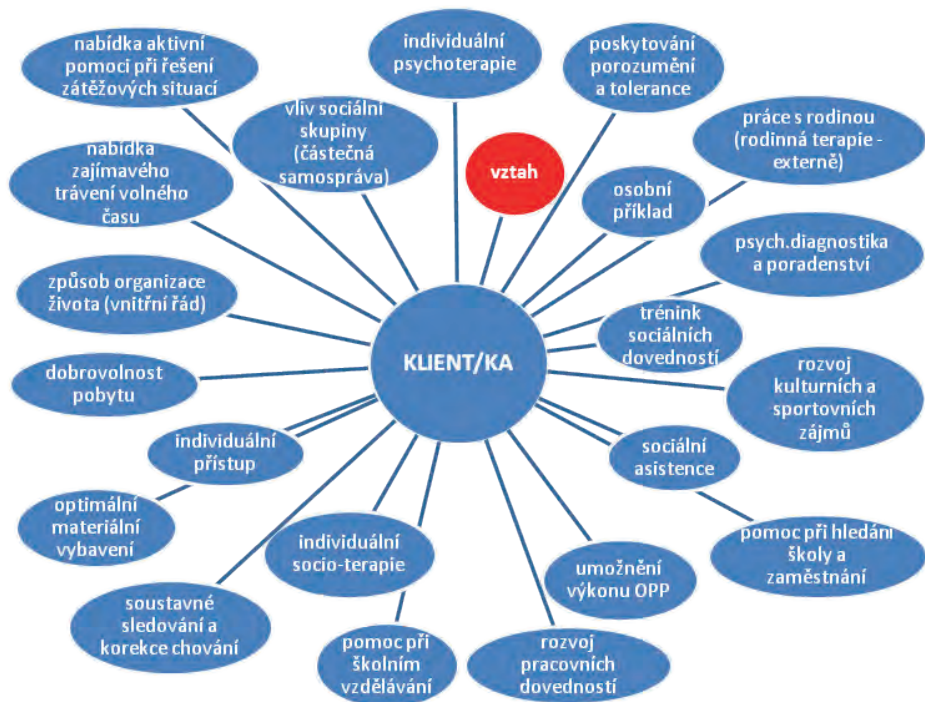
OSR se v sociální a výchovné práci s mladistvými zaměřuje především na prevenci sociálního vyloučení a sociálně patologických jevů, což reflektují i programy nabízené zařízením:

- **Osobnostní a sociální výchova (OSV)** – rozvíjení klíčových životních dovedností a kompetencí pro každý den. OSV reaguje na potřeby a zvláštnosti klientů – jejím smyslem není naučit identické vědomosti a dovednosti, ale pomáhat každému klientovi hledat jeho vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem. Lekce jsou interaktivní a očekává se tak aktivní spoluúčast klientů.
- **Probační program „Právo pro každý den“** – dlouhodobý program obsahující 14 lekcí, který interaktivní formou vzdělává o zákonech, demokracii a lidských právech. Účastní se jej jak klienti OSR, tak klienti Probační a mediační služby. Klienti se aktivně zapojují do programu a rozvíjí se tak nejen jejich právní znalosti, ale zejména praktické dovednosti, jež jsou potřebné v osobním i profesionálním životě.
- **Výkon Obecně prospěšných prací** – umožňujeme klientům Probační a mediační služby odpracovat v zařízení obecně prospěšné práce pod dohledem pracovníka OSR. Klienti v OSR získávají možnost naučit se činnostem, které pro ně mohou být užitečné i v běžném životě (malířské, úklidové a zahradnické práce, drobné opravy). Realizace programu přispívá k začlenění klientů do běžného života.
- **Spolupráce se středními a vysokými školami při vzdělávání studentů** – formou přednášek a stáží umožňujeme studentům rozvíjet jejich odborné a praktické kompetence.
- **Individuální výcvik sociálních dovedností** – témata jsou volena klientem na základě aktuální potřeby. Program je určený pro mladé dospělé klienty.
- **Výcvik pracovních dovedností.**

Účinné faktory působení na mladistvé klienty

Mladistvého v OSR ovlivňuje celý komplex faktorů a nástrojů, které společně vytváří prostředí umožňující osobnostní rozvoj klientů, vyře-

šení jejich psychických, materiálních, sociálních, často i právních problémů. (viz graf)

Služby pro mladé dospělé klienty (18–26 let)

Dovršením osmnáctého roku života nastává prudká změna v sociálním a právním postavení mladého člověka. Tato změna bývá do značné míry jen formální a plnou odpovědnost za svůj život přebírá většinou stále ještě dospívající jedinec postupně v dalším období svého života pod ochranou blízkých. Jiná je situace ve stavu sociální nouze nebo chybějící či nefunkční rodiny. Plná právní způsobilost tady znamená i zlom v reálném životě. Finančně nezabezpečený mladý člověk si musí sám zajistit vlastní životní potřeby a vyhnout se při tom nástrahám, které přináší svoboda jeho vlastní osobnosti i svoboda podnikání v naší společnosti. Bez elementárního právního povědomí, základní znalosti institucí, finanční gramotnosti a dalších sociálních dovedností je takový úkol nesplnitelný. Sociálními

problémy mladých dospělých do věku 26 let se Oddělení sociální rehabilitace zabývá od svého vzniku. Průběhem doby se ale služby zařízení pro tuto cílovou skupinu výrazně specializovaly. Původní ubytovna pro mladé dospělé (z počátku jen pro muže), která přijímala klienty po absolvování ústavní výchovy nebo výkonu trestu a mladé lidi, kteří ztratili bydlení, se transformovala v součást oddělení zajišťující provoz Azylového domu pro mladé dospělé (ADII) a Domu na půl cesty (DPC) s celkovou kapacitou 6 míst pro dívky a 14 míst pro chlapce.

Prvořadým úkolem služeb pro mladé dospělé je pomoc při získávání samostatnosti, jejíž potřeba je pro klienty v dané věkové kategorii opravdu naléhavá. Uživatelé ADII i DPC jsou postaveni před úkol ujasnit si, čeho chtějí dosáhnout a jaké strategie pro dosažení svých cílů použijí. Ve spolupráci s určeným pracovníkem si stanoví úkoly, které je třeba pro dosažení cílů splnit. Plnění těchto úkolů je podmínkou pobytu v zařízení. Prostřednictvím překonávání konkrétních překážek při naplňování cílů pobytu nebo při individuálním výcviku klienti získávají základní sociální dovednosti. Bydlení je zde zařízení tak, aby napodobovalo běžnou domácnost. Základní vybavení tvoří sporák, lednička, pračka a televize, ubytovaní mají k dispozici PC a internet. Klienti hospodaří samostatně. V případě potřeby je poskytnuta asistence při zvládání péče o domácnost nebo při hospodaření s finančními prostředky. Při poskytování služeb je kladen velký důraz na zdokonalení schopnosti klienta samostatně se rozhodovat a plánovat, ujasnit si vlastní přání nebo reálně hodnotit situaci. Díky důrazu kladenému na samostatnost je výchovná složka poskytovaných služeb druhotným, ale důležitým produktem. Během pobytu v zařízení se tedy většinou mění i postoje mladých lidí k okolí a ke společnosti.

Volnočasové aktivity

Při různých inspekcích kvality naší práce se setkáváme s názory, že azylové domy by měly poskytovat pouze základní činnosti, které jsou stanoveny zákonem o sociálních službách. Vše další by si měl klient zajišťovat sám za své prostředky v komerční sféře. Vzhledem k tomu, že mladiství, kteří naše služby užívají, zpravidla celý měsíc žijí z příspěvku na živobytí a přídatku na dítě, prostředky např. na posilovnu, kino, dovolenou v přírodě jim již nezbývají.

V zařízení považujeme za nezbytné přizpůsobovat obsah, formy a metody sociální práce věku a specifickým problémům našich klientů. Preferujeme tedy individuální způsob práce s klientem, který lépe odpovídá jeho potřebám. Díky tomu lze navázat bližší vztah s klientem. Ten se nejlépe navazuje při sportovních, zážitkových akcích v přírodě, kde se lidé poznávají i v neformálních situacích, které umožňují klientům poznat pracovníky i z jiné strany. Každý rok tedy pořádáme několik resocializačních výjezdů s klienty (vánoční, cyklistický, vodácký, lyžařský aj.). Mimo kancelář a v akci mohou pracovníci jít příkladem klientům. Klienti se učí vytrvalosti, houževnatosti a odvaze při překonávání překážek, prakticky se učí fair play jednání, kolektivní spolupráci, odpovědnosti vůči druhým, povinnosti splnit úkol atd. Při společných aktivitách se skutečně ukazují jejich postoje, preferované hodnoty, osobnostní vlastnosti, různorodé dovednosti atp., které je možné dále rozvíjet. Teprve ve chvíli, kdy dochází k objektivnějšímu sebepoznávání, může být každá rada klíčového pracovníka pro klienta ta pravá.

Práce s mládeží je o pohyb

Na prevenci rizikového chování a sociálního vyloučení mají podíl nabízené aktivity pro volný čas. Je prokázáno, že část mládeže se na „šikmou plochu“ dostává kvůli akčnímu vakuu ve volném čase, pod vlivem nudy. Ve zvýšené míře je riziko vzniku nudy u jedinců s výraznou potřebou mimořádných zážitků. Jde o jedince, kteří se při uspokojování potřeby prožitku nespokojí s jakoukoli nabízenou aktivitou, ale vyhledávají aktivity dobrodružné a dramatické, s vysokou mírou rizika. Tito jedinci se vyznačují zvýšenou hyperaktivitou, impulzivitou a neschopností oddálit uspokojení potřeb. Užitečnou volnočasovou aktivitou může být vhodně nabízený sport. Sportovní činnost může postupně vytěšňovat sociálně negativní chování.

Je všeobecně přijímaným faktem, že pohyb, zejména v mládí, je jednou ze základních činností ve vývoji jedince. Vhodné pohybové programy odpovídající aktuálnímu věku jedince stimulují a rozvíjejí nejen po stránce tělesné, ale i psychické, což je následováno rozvojem v oblasti sociální. Sportovní činnost vyžaduje od každého zvládnutí určité míry dovedností a znalostí, které může jedinec dosáhnout cíleně zaměřenou prací na sobě

samém. Sport i v individuálních disciplínách vyžaduje ukázněnost a podřízení svých zájmů zájmu celku. V kolektivních sportech je nutná vysoká míra koheze a kooperace.

Sport má širokou nabídku různorodých pohybových činností doprovázených prožitkem obsahujícím riziko, výkon, kreaci, kooperaci, zaujetí role, boj, hru, dobrodružství, agresi. Provádění sportu je doprovázeno zvýšeným napětím, ale i následným uvolněním. Široká strukturace prožitků s rozsáhlou možností imaginace je velkou předností sportovních aktivit prováděných v zajímavém prostředí, které jiná oblast volnočasových aktivit nenabízí. Důležité je to, že zkušenosti ze sportovní činnosti mohou být transferovány do dalších činností.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM)

Nízkoprahový klub Plotna otevřelo tehdejší Oddělení sociální rehabilitace v roce 1996, tedy v době, kdy bylo jen velmi málo zkušeností s provozem podobných zařízení na území České republiky. První léta provozu byla ve znamení experimentu. Měli jsme ujasněné cíle služby a základní představu o jejím fungování. Klub měl ulehčit provozu pobytových služeb oddělení v oblasti trávení volného času, měl sloužit jako prostor pro návštěvy ubytovaných klientů a prostřednictvím kvalitních aktivit pro volný čas nabízených za symbolickou cenu nebo zdarma měl přilákat další klienty „z ulice“. Cílem provozu byla především prevence kriminality, která se řídila jednoduchým heslem: Kdo si hraje, nezlobí. Na aktivity ve volném čase měla potom nenásilným způsobem navazovat individuální sociální práce, případně nabídka využití ambulantních nebo pobytových služeb oddělení. Pracovníci zařízení se od počátku snažili, aby klienti služby považovali klub a jeho vybavení za svůj vlastní prostor, o který je třeba se starat. Pro možnost vstupu byla potřeba registrace. Při registraci dostal každý člen klubu základní klubovou kartu. Za činnost pro klub (služba za bezalkoholickým barem, úklidy, výzdoba, organizace aktivit) dostávali členové klubu body. Při dosažení určitého počtu bodů obdržel člen klubu stříbrnou nebo zlatou klubovou kartu. Vlastnictví těchto karet znamenalo určité finanční výhody. I ti nejchudší členové klubu se proto mohli zúčastnit poměrně nákladných klubových akcí, pokud byli ochotni ve prospěch klubu pracovat.

V klubu se postupně vystřídaly různé dominantní skupiny klientů, podle jejich typu a podle momentálního personálního zajištění se měnil i program a provozní pravidla klubu tak, aby činnosti byly pro danou skupinu atraktivní, a aby se o daný prostor starali vždy především sami jeho uživatelé. V určitém období byla alespoň minimální činnost ve prospěch klubu podmínkou pro členství. V letech 1996 až 2000 zajišťoval provoz klubu pouze jeden zaměstnanec, od roku 2000 k němu přibyl terénní sociální pracovník a v současné době je pro činnost nízkoprahového zařízení vyčleněno 2,5 pracovního úvazku.

Co se týče volnočasových aktivit, pracovníci klubu s klienty organizovali během let „co se dalo“. Zaměřovali se na sport, kulturu, výjezdy, výchovu k práci apod. Z těch nejpopovednějších akcí lze například jmenovat: **divadla**: „Mrazík“ (2000, 2001), „Parafráze na TV programy“ (2004), „Vlak do Santa Fé“ (2006); **výjezdy na Kozí horku** (1996–2004) – 14denní prázdninové výjezdy založené na spolupráci s Domem dětí v Lužánkách; **výjezdy se zátěžovými aktivitami**: lezení po skalách (Dráteničky 2004, 2007), cykloturistika (1998–2014), aktivity v lanovém centru v Lužánkách (2002–2005), vodácké akce na českých řekách (2006–2014), běh na lyžích, lyžování, čundry (2007, 2008), vánoční výjezdy (2006–2013), účast na cyklomaratonu „Kopečkovské drncání“ (2012), účast na běžecském maratonu „MUM“ (2014) atd.

Dnešní podobu začalo nízkoprahové zařízení dostávat účinností zákona o sociálních službách (108/2006 Sb.). Podnětem ke změnám byly standardy kvality sociálních služeb a jejich zavádění do praxe. Celý proces probíhal nejintenzivněji v letech 2007–2010. Implementace standardů měla na službu pozitivní i negativní dopad. NZDM začíná fungovat jako samostatná sociální služba nezávislá na pobytových službách oddělení. Je kladen větší důraz na nízkoprahovost a respekt k individualitě klienta. Bodový systém je zjednodušen a získávání bodů není podmínkou členství v klubu. Jednoduchým příkladem užití systému je tento: „Uklidíš jednu místnost a poté můžeš jeden den využívat nadstandardních služeb (posilovna, PC, kulečník...) zdarma.“ Klub má pevně definovanou kapacitu a provozní pravidla, personální zajištění je dostatečné. Veřejnost včetně potenciálních klientů se může na internetových stránkách dočíst, co může od služby očekávat. Na druhou stranu se zmenšil prostor pro expe-

rimenty a pracovníci se musí vyrovnávat s velkým množstvím byrokracie a častějšími kontrolami.

V současné době se nízkoprahové zařízení jmenuje Kumbál a poskytuje jak poradenství a sociální servis, které pramení ze zákona o sociálních službách, tak volnočasové aktivity. Poradenství a sociální servis se zaměřuje na pomoc a podporu při zvládání obtížných životních situací mladých lidí, na podporu při sociálním začleňování do skupiny vrstevníků, popř. do společnosti, dále na snižování sociálních a zdravotních rizik mladých lidí, zvyšování jejich sociálních schopností a dovedností a celkově tedy na zlepšování kvality života uživatele. Základní témata nízkoprahového klubu jsou vztahy rodinné, partnerské i vztahy mezi vrstevníky, práce, škola, bydlení, dluhy, drogová problematika, komunikace a trávení volného času.

Volnočasové aktivity jsou v NZDM provozovány jako alternativa k běžným volnočasovým aktivitám, které nejsou pro naši cílovou skupinu dostupné. Cílem volnočasových aktivit nízkoprahového klubu není pouze zábava. Jde o formování osobnosti mladého člověka, vybití jeho běžné agresivity, posílení a trénink důležitých vlastností. Za tímto účelem je v areálu zařízení vybudováno hřiště, posilovna, spinning, billiard, stolní fotbálek, stolní tenis, šipky, hudební nástroje, místnost s PC. Zařízení disponuje rovněž vybavením pro různé typy aktivit v přírodě. Způsob trávení volného času je návykový a proto je důležité kultivovat ho již v mládí. Klientům nízkoprahového zařízení tedy můžeme popřát, aby pro ně bylo kvalitní trávení volného času přirozené a dostupné i v pozdějším věku.

Zařazení služeb OSPM do Integrovaného projektu JMK

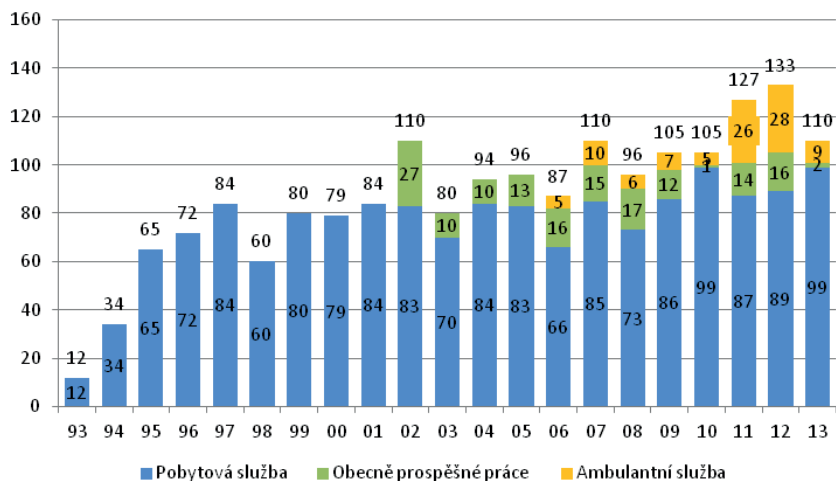
Služby Azylový dům a Dům na půl cesty byly s účinností od 1. 1. 2009 zařazeny do projektu „Zajištění vybraných služeb sociální prevence v Jihomoravském kraji“ realizovaného na základě rozhodnutí Ministerstva práce a sociálních věcí o poskytnutí dotace z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost na „Zajištění poskytování sociální služby domy na půl cesty v Jihomoravském kraji“ a na „Zajištění poskytování sociální služby azylové domy v Jihomoravském kraji“. Dotace je financována z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR prostřednictvím „Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost“.

Cílem projektu je pomoc sociálně znevýhodněné mládeži plně se zapojit do ekonomického, sociálního a kulturního života společnosti, podpora jejich návratu na trh práce a jejich začlenění mezi ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Projekt vychází ze schváleného Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Jihomoravském kraji na období 2012–2014 a je spolufinancován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky. Díky zapojení do individuálního projektu jsme v roce 2009 mohli zkvalitnit nabízené služby po stránce materiální i personální.

Vybrané statistické ukazatele Oddělení sociální prevence pro mladistvé a mladé dospělé

1) Počty klientů využívajících služeb OSPM za 20 let¹¹

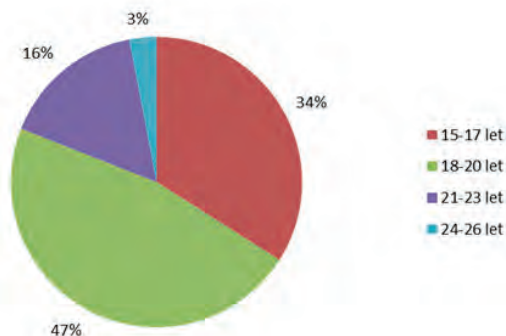
Počty klientů od počátku fungování zařízení měly vzestupnou tendenci,

v posledních pěti letech se počet klientů využívajících služeb OSPM ustálil v souvislosti s maximální možnou kapacitou zařízení.

¹¹ OSR oficiálně zahájilo činnost 1. 1. 1994, nicméně již během roku 1993 – v průběhu rekonstrukce budov – se objevili první zájemci o pobyt v zařízení, kteří byli přijímáni a aktivně se na rekonstrukci podíleli. Z toho důvodu uvádíme také počet klientů OSR za rok 1993.

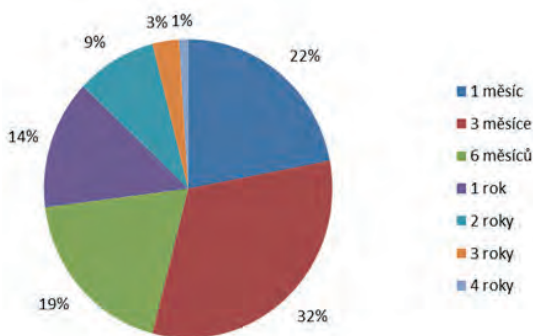
2) Věk klientů při nástupu na OSPM za posledních 10 let

Věk	Procento
15–17 let	34 %
18–20 let	47 %
21–23 let	16 %
24–26 let	3 %

Cílová skupina OSPM je mládež do 26 let. Klienti starší 23 let jsou ale spíše výjimkou.

3) Délka pobytu klientů na OSPM za posledních 10 let

Délka pobytu	Procento
1 měsíc	22 %
3 měsíce	32 %
6 měsíců	19 %
1 rok	14 %
2 roky	9 %
3 roky	3 %
4 roky	1 %

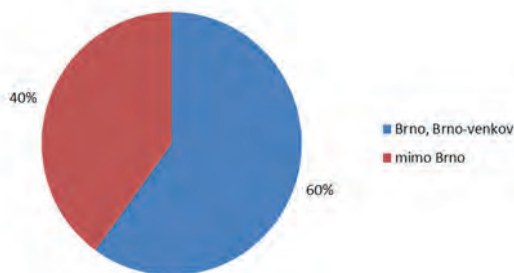
Z grafu vyplývá, že 73 % klientů ukončilo pobyt na OSPM do půl roku od nástupu. Cílem intenzivní práce s uživateli služeb OSPM je cesta k samostatnému a úspěšnému životu bez vytváření závislosti na sociální pomoci.

Uživatelé služeb setrvávající v zařízení jeden měsíc a méně jsou zpravidla ti, kteří potřebují krátkodobou krizovou pomoc a mají dostatek kompetencí k samostatnému životu, nebo klienti, pro které OSPM není vhodné zařízení a pobyt ukončí sami, či je jim ukončen ze strany OSPM.

Klienti, jejichž délka pobytu je více než rok, jsou studenti středních a ně-

kdy i vysokých škol, nebo klienti se subnormálním intelektem, hůře zaměstnatelní se stálou potřebou sociální asistence.

4) Trvalé bydliště klientů OSPM

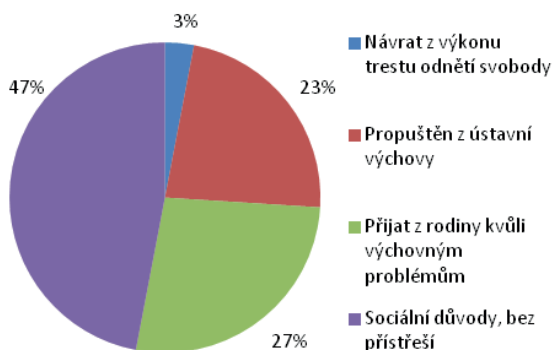

Oblast	Procento
Brno Brno-venkov	60 %
mimo Brno	40 %

Díky financování z Evropské unie poskytujeme od roku 2009 služby také mimobrněnským klientům.

5) Důvody přijetí klientů

Důvod	Procento
Návrat z výkonu trestu odnětí svobody	3 %
Propuštěn z ústavní výchovy	23 %
Přijat z rodiny kvůli výchovným problémům	27 %
Sociální důvody, bez přístřeší	47 %

Poděkování vedoucího Oddělení sociální prevence pro mladistvé a mladé dospělé

Dovolte mi, abych u příležitosti dvacátého výročí vzniku oddělení touto cestou poděkoval všem současným i bývalým pracovníkům za jejich velmi zodpovědnou, náročnou a profesionální práci, kterou v průběhu dvaceti let podporovali klienty zařízení v jejich snaze o seberealizaci v běžném životě naší společnosti.

Za dvacet let se v zařízení vystřídal mnoho pracovníků a každý z nich vnesl do naší práce svůj jedinečný přístup. Nelze touto cestou poděkovat všem osobně, výčet všech jmen jsme však zařadili do přílohy této brožury. Přesto zde musím zmínit jména, která byla pro vznik našeho oddělení klíčová. Bez houževnatosti a pílě těchto osob by zařízení, které je svým charakterem jedinečné v rámci celé České republiky, zcela jistě nevzniklo.

Hlavní dík patří tehdejšímu vedoucímu Odboru sociální péče panu Ing. Josefu Novotnému, který stál u zrodu myšlenky vytvořit zařízení, jež by pomohlo mládeži ve věku od 15 do 26 let překonat úskalí dospívání, vytvořilo alternativu k tehdejším výchovným ústavům a pomohlo mladým lidem překonat nástrahy svobodného života po absolvování ústavní výchovy ať už ve výchovných ústavech, nebo v dětských domovech. Díky odhodlání pana Novotného a paní Vaňkové a díky jejich schopnosti dotáhnout věci do úspěšného konce se prostřednictvím zastupitelstva města Brna podařilo tuto myšlenku prosadit. Poděkování patří také panu PhDr. Ivanu Nedomovi, který stál u zrodu koncepce oddělení, která předstihla dobu více než o deset let. V rámci zařízení již v roce 1994 fungoval dům na půl cesty, který byl legislativně zakotven v zákoně o sociálních službách až v roce 2006. Rovněž je třeba ocenit více než deset let intenzivní práce na vnitřních předpisech zařízení, která nám velmi pomohla zvládnout nově vzniklou legislativu vyplývající ze zákona o sociálních službách. Dále bych chtěl poděkovat současnému vedoucímu Odboru sociální péče panu Ing. Miroslavu Foltýnovi za jeho podporu při prosazování hlavních myšlenek a kompetencí oddělení a všem spolupracujícím organizacím za jejich práci na společných cílech při práci s mládeží.

V závěru chci popřát celému týmu spolupracovníků mnoho štěstí a úspěchů jak v osobním, tak v profesním životě, aby pro ně práce s klienty byla

vždy osobním přínosem a nestala se tak jen nutnou povinností, aby do zaměstnání chodili s radostí a potěšením. Chtěl bych popřát také i kolegům, kteří v zařízení pracovali a jsou již dnes třeba na zaslouženém odpočinku, nebo jen změnili zaměstnání, mnoho životní síly, radostí a hodně úspěchů v osobním i pracovním životě.

Mgr. Jan Gajdziok
vedoucí Oddělení sociální prevence
pro mladistvé a mladé dospělé

Několik ukázek toho, co o nás napsali jiní

Se synem byly problémy vlastně od malička. Vychovávala jsem ho sama pouze za pomoci maminky a babičky, s občasným přispěním jeho otce. Přistupovala jsem k němu s dávkou tolerance a benevolence, ale syn byl velmi tvrdohlavé dítě a často se vztekal. S nástupem na soukromé gymnázium se u něj brzy projevila nespokojenost s výběrem školy, která se projevila ve školních výsledcích i docházce. Po poradě se školní psychologkou přestoupil syn po prvním ročníku na soukromou hotelovou školu, kde si sám přál studovat. Zpočátku jej nový obor bavil, nicméně ve druhém ročníku s nástupem nového třídního učitele zájem o studium opadl. V té době se začaly rovněž zhoršovat problémy doma, kdy jsem si již se synem nevěděla rady, proto jsem se rozhodla vyhledat pomoc na Oddělení sociální prevence několikrát a po společném sezení se situace vždy na nějakou dobu uklidnila. Po druhém ročníku studia se ale syn sbalil a zmizel z domova. Zjistila jsem, že bydlí u nějakého známého v podnájmu, který jej však asi po dvou měsících vyhodil. Syn se chtěl vrátit ke mně, ale protože nebyl ochoten respektovat mé podmínky ohledně studia a bydlení, zpátky jsem ho nevzala. Doporučila jsem mu, aby se ubytoval v azylovém domě na Celní, kam se skutečně po pár nocích strávených na ulici nastěhoval. Dost jsem si oddechla, protože jsem prostřednictvím tamních pracovníků získala přehled o tom, co syn dělá a zároveň jsem věděla, že peníze, které dávám na jeho výživu, neskončí tam, kde nemají. Po roce se naše vztahy zlepšily natolik, že se syn chtěl vrátit domů s odůvodněním, že potřebuje soukromí a klid na přípravu k maturitě. Navrhla jsem mu, aby se nastěhoval do prázdného bytu po babičce, který synovi poskytoval dostatek soukromí a mně možnost na něj průběžně dohlížet. Přesto, že naše vztahy v té době nebyly ani zdaleka ideální, podařilo

se mi s nemalou podporou, pochopením a pomocí pracovníků na Celní syna „dostřkat“ až k maturitě, kterou absolvoval se slušným prospěchem a završil tak své čtyřleté studium na hotelové škole. Úspěšně ukončené středoškolské vzdělání mu umožnilo najít během dvou měsíců po absolvování slušnou práci, která ho i bavila. Na své vychovatele a patrona z Celní nezapomíná a čas od času je zajde navštívit, zejména když má nějaký problém, o kterém se potřebuje poradit, ale také si jen tak popovídat.

matka bývalého klienta

S Oddělením sociální prevence pro mladistvé a mladé dospělé Celní 3 v Brně, Magistrátu města Brna máme navázanou dlouholetou spolupráci. Využíváme jejich služeb pro naše nezletilé klienty již téměř dvacet let, jedná se o mladé lidi, kteří se dostali v rodině do tíživé situace, nebo jen na chvíli potřebují urovnat vztahy v rodině, případně potřebují důsledné vedení a pravidelnou kontrolu a samozřejmě především pomoc odborníků, kteří s dětmi, mladistvými a mladými dospělými denně pracují a jejich zkušenosti jsou tak neocenitelné. Za dobu mé praxe mám možnost pozorovat výsledky dlouholeté činnosti oddělení a tímto chci celému kolektivu vyjádřit velké ocenění za jejich pečlivou a náročnou práci.

Do budoucna přeji všem pracovníkům oddělení i nadále hodně síly a energie při zvládání pracovních povinností, neboť je velmi málo zařízení pro tuto cílovou skupinu a já oceňuji jejich vstřícnost a otevřenost vůči klientům, ale i nám kurátorům. Také oceňuji jejich ochotu pomoci při umístění v jejich zařízení či práci s klientem, který nespadá do regionu Brna-města. Díky za to, že takovéto zařízení existuje a přeji nám všem, aby i nadále bylo oddělení podporováno ze strany Magistrátu města Brna a mohlo tak své služby poskytovat i v dalších letech.

Sylva Hleli
kurátorka pro mládež

Oddělení sociální prevence pro mladistvé a mladé dospělé Magistrátu města Brna, dříve známé jako Centrum sociální prevence (CESOP), existuje již 20 let. Je to až k nevíře, jak ten čas rychle utíká. Co je ale důležité, že před

20 lety byl dán kvalitní základ zařízení, které bylo nesmírně potřebné. Tato potřeba a důležitost zařízení a poskytovaných služeb se ukazuje i v současné době. Vzpomínám si na první případy, které jsme na počátku řešili ještě i s p. PhDr. Nedomou a p. Mgr. Procházkou, kdy nám, sociálním pracovníkům, svítla možnost alternativního řešení sociální situace dětí bez nutnosti jejich umísťování v ústavním zařízení, ale také možnost ubytování po skončení ústavní výchovy či výkonu trestu odnětí svobody atd.

Za tuto pomoc a podporu všem mladistvým, jejich rodičům, ale i nám sociálním pracovníkům moc děkuji. I když se kolektiv pracovníků za tu dobu již obměnil, zařízení poskytuje velmi kvalitní a potřebné služby a pro mnoho mladistvých a mladých dospělých je tou správnou možností začít jiný „nový život“.

Ráda bych za nás sociální pracovníky ÚMČ Brno-Královo Pole moc poděkovala a popřála hodně úspěchů, nápadů, elánu a nových „zachráněných“ mladých lidí v dalších letech.

Mgr. Marcela Zvonařová
vedoucí sociálního odboru

Ráda bych tímto krátkým vzkazem poděkovala Oddělení sociální prevence pro mladistvé a mladé dospělé za realizaci Praxe v sociální péči. Oceňuji především přátelský přístup nejen k praktikantům, ale také ke klientům, který v jiných zařízeních nebývá tak zjevný. Díky tomu, že byla praxe zaměřena na přímou práci s klienty a nikoli na papírování, jsem poznala, že můžu jakožto psycholog (potažmo sociální pracovník) nejenom já naučit něco klienta, ale že on může mnohé naučit také mne. Vážím si možnosti realizovat vlastní program nejen v nízkoprahovém klubu, ale zejména během víkendu s klienty na řece Moravici. Doučování klientů v různých předmětech mi umožnilo rozvíjet mé vyučovací schopnosti a také v jisté míře procvičilo mou vlastní trpělivost. Naučila jsem se mnohé teoreticko-praktické poznatky z oblasti sociálních služeb a základům přímé práce s klienty.

V průběhu praxe jsem poznala, že člověk může být přátelský a zároveň si udržovat určité hranice, že člověk může být shovívavý a zároveň přísný. Každá praktická zkušenost mi něco dala, ale praxe u Vás mi jako jedna

z mála otevřela oči v mnoha směrech.

Děkuji.

Bc. et Mgr. Anna Kupková
praktikantka

Vyrůstal ve zlínském dětském domově a v pěstounské péči. Je absolventem žurnalistiky a sociologie na Masarykově univerzitě. Ve Vteřině poté se podílí na přípravě aktualit.

Narodil jsem se na začátku revolučního roku 1989. Vlastně jsem měl štěstí, že jsem se vůbec narodil. V sedmém týdnu těhotenství se totiž moje matka pokusila spáchat sebevraždu. Od depresí jí měl pomoci Fridex. Neúspěšně. Matka se o mě nemohla starat a v kolonce „otec“ zelo v rodném listě prázdné místo. A tak jsem první měsíce života strávil v Luhačovickém kojeňáku, odkud mě po čase přebalili do děčáku ve Zlíně. Ale měl jsem štěstí, nezůstal jsem tam dlouho. Bránu domova jsem prošel drže se rukou svých nových pěstounů. S nimi jsem žil až do svých sedmnáctých narozenin. Následující tři roky na střední jsem pak studoval z brněnského Domova Na Půl Cesty, kde mně mnoho lidí pomohlo, aby se ze mě stalo to, co nyní jsem – vystudovaný sociolog-novinář s vysokoškolským diplomem, smyslem pro humor a odhodláním pomáhat druhým lidem. Rád píši básně a už od dvanácti mám sen napsat jednu báječnou knihu. Snad se o ní jednou dočtete. A tady je jedna báseň, kterou jsem napsal v létě na talentových zkouškách Literární akademie:

*Zdál se mi ve snu sen
ale Ty jsi v něm nebyla
ani Ty
ani Ty
Ty taky ne*

*Stál jsem na břehu Vltavy
němý a hladový
ale Ty jsi nepřišla
ani Ty
ani Ty
Ty taky ne*

*V tom snu jsem vstoupil do řeky
a s ní vplul po Labi až k moři
Bylo chladné a hořké
jako Ty
jako Ty
jako Ty*

bývalý klient o sobě

V osmnácti jsem po neshodě s rodiči odešel z domu. Sociální pracovnice mi doporučila OSPM jako nejvhodnější možnost ubytování dokud studuji.

Zde mi hned ze začátku pomohli se zařizováním školy, kde bych mohl pokračovat ve studiu stejného oboru a vyřizováním věcí s úřady. Nejdůležitější přínos pro mne byly hlavně dobré podmínky pro studium a to jak vhodné prostory pro učení, tak i pomoc při různých věcech týkajících se školy jako je tisknutí materiálů do školy, přístup k internetu, doučování atd.

Po dokončení školy mi pak pomáhali s hledáním práce – ať už samotným hledáním zaměstnavatelů, či přípravou na pohovory.

Co bych chtěl zdůraznit je, že mnozí pracovníci OSPM se věnují klientům i nad rámec své práce a to hlavně při náplni volnočasových aktivit, či při řešení osobních problémů.

Nyní bydlím v Praze a pracuji jako programátor na volné noze. Nedokážu si představit, jakým směrem by se můj život vyvíjel, kdybych neměl možnost dokončit školu a nedostalo se mi pomoci při řešení problému a později shánění práce.

bývalý klient Víťa

Životní příběhy některých klientů

Klient Petr

Nastupuje v doprovodu otce. Po základní škole nedokončil učební obor prodavač (ukončený 2. ročník). O školu dále nejeví zájem, nepracuje. Nikdy nepřispívá k úhradě bydlení a nákladů na domácnost, živí jej rodiče. Má dluhy u banky (půjčka) a nesplácí dluh u Dopravního podniku města Brna. Některé dluhy již byly postoupeny exekucním kancelářím. Rodiče podali žádost o zrušení trvalého bydliště na jejich adrese z obavy, aby případné exekuce nepostihly jejich domácnost a klientovy sourozence.

Klient při úvodním rozhovoru potvrzuje otcovy informace. O dluzích je informován, má i doklady o výši dluhů. Chápe i postoj rodičů s žádostí o zrušení trvalého bydliště. Odstěhování z rodiny ho přimělo vážně shánět práci. Zpočátku krátkodobé brigády (agentura). Ve spolupráci s organizací Santia si udělal rekvalifikační kurz, díky tomu získal práci v supermarketu. Po stabilizaci příjmů byly dohodnuty splátkové kalen-

dáře, klient pravidelně splácí. V práci chválen za spolehlivost, ochotu při mimořádných směnách a zástupech pracovníků. Uvažuje o dokončení oboru prodavač, podal si přihlášku ke studiu. Rodiče v této změněné situaci souhlasí s návratem klienta domů. Nicméně zrušení trvalého bydliště ponechávají, do doby splacení dluhů.

Klientka Pavla

Vyrůstala v kojeneckém ústavu, od 4. roku v pěstounské péči (do 15 let). Od narození zdravotní problémy (nedonošená, vrozená vada Achillovy šlachy). Do 5 let několik operací dolních končetin. Po autonehodě ve 12 letech komoče mozku, zlomená žebra. Následkem poranění mozku trpí epileptickými záchvaty, neurologickými problémy, chůze s pomocí francouzských holí.

Při nástupu na azylový dům (AD) ve zhoršeném psychickém stavu, stres. Po „zabydlení“ se její psychický stav zlepšil a byla schopna spolupracovat na řešení svých problémů (dluhy v předchozím zařízení, telefonní operátor atd.). Ve spolupráci s pracovníky AD jí byla nabídnuta brigáda (kancelářské práce), aby kromě invalidního důchodu získala další prostředky na úhradu pohledávek. Vyřídila si chybějící doklady, byly dohodnuty splátkové kalendáře dluhů, které začala splácet. Ve spolupráci s lékaři byl stabilizován její psychický stav. Po překonání psychických problémů a stabilizaci pórůrazových obtíží bylo zprostředkováno přestěhování do chráněného bydlení. Zde získala dlouhodobé ubytování a zaměstnání přiměřené jejím zdravotním problémům. Zdravotní a psychický stav klientky se velmi zlepšil a aktivně se „zapojila“ do života.

Klient Honza

Přichází „z ulice“. V 18 letech ukončil pobyt ve výchovném ústavu, přespával u kamarádů. Základní vzdělání, nedokončil výuční obor zedník. Při nástupu zjištěn pozitivní nález na THC.

Klient přiznává občasné kouření marihuany. V minulosti experimentoval i s pervitinem, momentálně „čistý“. Byl upozorněn na opakovaný test po 14 dnech a nutnost negativního nálezu. Při rozhovoru velmi vstřícný, ochotný se aktivně zapojit do řešení své situace. V prvních dnech pobytu si vyřídil žádost o chybějící občanský průkaz, zažádal o dávky a doplatek

na bydlení. Nastoupil na brigádu, práci vykonával 14 dnů. Po večerním incidentu v prostorách AD (opilost, pozitivní nález THC, verbální napadení pracovníka AD) byl klientovi ukončen pobyt. Jako alternativa ukončení pobytu byla klientovi nabídnuta možnost absolvování 3týdenního pobytu na detoxu. Po absolvování tohoto pobytu bude přijat opět na AD s podmínkou negativních testů na návykové látky. Klient tuto variantu přijal. Po absolvování léčebného pobytu nastoupil zpět. Byla mu zprostředkována práce u stavební firmy. Klient po nástupu do práce bydlel v AD ještě asi 4 měsíce. Během této doby měl opakovaně negativní testy na návykové látky. Při pobytu v AD opakovaně navštěvoval svoji babičku a ta mu nabídla (po konzultaci s pracovníkem AD) bydlení u sebe.

Fotogalerie

Konec roku slavíme všichni společně

Divadlo se u nás hraje nejen v běžném životě, Mrazík měl velký úspěch i za hranicemi zařízení

Vánoce 2004

Oslav se účastní i ti nejstarší
Vánoce ještě na klubu

Pan vedoucí nezkazil žádnou legraci

Nově slavíme vánoce v Šilinkově dole

Vánoční besídka už téměř 10 let pořádáme mimo zařízení – divadlo je komunikace

Vánoční výjezd s trochou sněhu a soutěživými klienty

Výjezdy do přírody

Adrenalin nesmí chybět

první hrdina

Letní putování na kolech

Pěší čundr

Venkovní scrabble umožňují zapojit každého podle svých schopností

Týmová spolupráce je prioritou

Cesta za tábořením byla náročná, ale za to delší

Putování 2013

Každoroční vodácký výcvik není vždy takto idylický

Pasuji Tě na vodáka první kategorie

Cyklistické akce pořádáme o prázdninách také každý rok

Vaříme si sami – zatím jsme to vždy přežili.

Lanové centrum

Až se z toho někdy zježí vlasy

Klub Kumbál a tvorba grafitové výzdoby klienty z roku 1999

Demonstrace za setrvání oblíbené pracovnice v zařízení

Zájmová činnost

Výtvarná dílna

*Krásný pocit z dobře
vykonané práce*

Práce šlechtí

Pěstujeme si vlastní zeleninu

Organizujeme probační program – Právo pro každý den

Školení pracovníků není zrovna populární činnost

Kurz zdravotníků zotavovacích akcí

To není sexuální obtěžování,
ale kurz sebeochrany

Otevírání nově zrekonstruovaného klubu Kumbál

Na zimu jsme také připraveni.

Jsme soutěživí

Pořádáme i konference, nejrůznější semináře a setkání pracovníků pomáhajících profesí

Organizujeme Dny otevřených dveří

Pro klienty pořádáme taneční kurzy

Volný čas s klienty v zařízení

Běh Lužánkami

Kopečkovské drncání

Turnaj v malé kopané

Ovoce ze zahrady zpracováváme pro klienty